

KJAK

Allan Mortensen
námsfrøðingur í skúlastovuni Løkin
á Dagstovninum Birkilund

Hvat skal barnið duga, áðrenn tað byrjar í skúlanum?

Ein áhugaverdur spurningur.

Summi duga at lesa sum 6 ára gomul, onnur hava torført við at skriva navnið hjá sær rætt. Summi duga at plussa, minussa, falda og deila, onnur klára at telja uppí 10. Summi kenna nógvar fuglar, summi duga at klatra, summi duga at finna maðkar..... Børn eru so ymisk, líka mikið um tey eru á dagstovni, í skúlastovu, í forskúla ella hvar tað so skal vera. So stutta svarið á spurningin “Hvat skal barnið duga, áðrenn tað byrjar í skúlanum?” man vera einki, fólkaskúlin er fyri øll.

Spurningurin um hvat er besta loysnin fyri 6 ára gomlu børnini hevur verið frammi í eini tíð nú, og tað er at gleðast um, at fleiri tykast at vera áhugaði í evn-

inum. Sjálvur starvist eg í einari “skúlastovu” á einum dagstovni. Tað vil siga á einari stovu við børnum í forskúlaaldri. Næstan allir dagstovnar hava eina serstaka skipan fyri teimum 6 ára gomlu børnunum, og tað er av tí einføldu orsök, at tey meina at hesi børnini hava brúk fyri nøkrum øðrum enn tey yngru børnini.

Tey hava ikki hesar skipanir, tí tey hava tað barnaáskoðan at børn eru at líkna við tóm kør, ið skulu fyllast av teimum vaksnu. Tað meti eg heldur ikki at áskoðanin hjá teimum ið ganga inn fyri forskúla er, so hvussu so er ikki øllum. Mín fatan er heldur ikki at tað er barnaáskoðanin hjá teimum flestu lærarunum í fólkaskúlanum.

Skulu tey 6 ára gomlu børnini so vera í einari vanligari stovu á dagstovni, vera í einari stovu fyri seg á einum dagstovni ella fara í forskúla?

Eitt sum hevur týðning í hesum sambandi er, hvat tað er fyri barn vit tosa um. Sum áður nevnt, so eru øll børn ymisk, hava ymisk áhugamál og ymiskar førleikar, og hava tískil eisini ymiskar tørvir. Tað sum er best fyri eitt barn, er ikki neyðturviligani best fyri øll børn.

Tað eru fleiri aspektir. Er á staðnum eitt rørsluliga stimbrandi umhvørvi? Er eitt uttanumøki sum gevur hóskaði avbjóðingar? Stimbrar umhvørvið menningina hjá børnunum? Hava børnini móguleika til at brúka sínar kjarnuførleikar? Hava børn-

ini móguleika at fordjúpa seg, at koma í flow? Hava tey móguleika fyri ávirka sín gerandisdag? Har er nógv at hugsa um.

Tað eru vit, námsfrøðingar ella lærarar, ið skapa umhvørvið børnini eru í. Á dagstovnum og skúlum eru tað vit ið skapa rúmið børnini ferðast í. Vit hava ávirkan á hvørjar móguleikar børnini hava at menna seg í teimum ymisku førleikunum. Vit hava ávirkan á hvørji sansa-inntrykk børnini fáa, vit hava ávirkan á hvørjar móguleikar børnini hava at ogna sær vit-an, og hvørja vitan. Vit hava ávirkan á hvønn móguleika børnini hava at royna seg í ymiskum sum tey hava áhuga í. Sjálvsagt er tað eisini okkara uppgáva at viðka sjónaðarringin hjá

børnunum, so tey fáa størri móguleika fyri at ogna sær vitan um nýggj øki har tey kunnu brúka sitt hugflog og menna sín kreativitet.

Ein av avbjóðingunum hjá okkum øllum, sum eru um hesi børnini, er at lata tey varveita sín ymiskleika, børn eru ymisk, og tað skulu tey sleppa at verða. Vit mugu lata tey varðveita sítt forvitni og geva teimum hóskaði avbjóðingar, soleiðis at tey kunnu menna seg.

Líkamikið um tað er á einum dagstovni, í einari skúlastovu sum okkara, ella í einum forskúla, so er tað sum hevur størstan týðning, teir persónligu eginleikarnir hjá teimum ið starvast á staðnum. Líkamikið um tað er eitt hjálparfólk, ein lærari ella ein námsfrøðingur sum er um

børnini, so eru tað persónligu eginleikarnir hjá viðkomandi, ið er altavgerandi fyri hvussu børnini trívast, og harvið eisini mennast.

Hvussu síggja vit sum starvsfólk børnini? Síggja vit tey sum sjálvstøðug, initiativrík og við nógvum ymiskum førleikum? Duga vit at fáa børnini at kenna seg sæddan, hoyrdan, skiltan og tiknan alvorligt? Duga vit at fylgja stigunum, ið hvørt einstakt barn tekur?

Vónandi finna vit eitt felags stev, tað sum umræður er at síggja móguleikarnar í staðin fyri forðingarnar. Og spurningurin má væl verða, hvat er best fyri 6 ára gamla barnið?

Virgar T. Dalsgaard

Søren Kierkegaard 200 ár

Í dag, tann 5. mei, eru 200 ár liðin, síðan tað filosofiska stórmenni, Søren Kierkegaard varð føddur við Nytorv í Kjøpinhavn. Hann var “síðlaføðingur” (á dansktum: *sildeføding*). Mamma var 45 ár og pápin var 57; frammanundan vóru seks onnur systkin. Kierkegaard var spinkul og visasligur, men kvikur og flogvitugur. Tad sigst, at pápi hansara spákadi imaginerar túrar um alt Europa saman við Sørini í stovuni, og tad eggjadi hugsjónarlívið hjá tí gløgga soninum. Stovulívið við eldri fólki gjørdi, at hann bleiv gamalklókur, fantasifullur og aldurs-búgvinn langt fyri tíðina. Men hann var eisini einsligur, egin og ikki sørt argaður av øðrum dreingjum. Hann kom í *Borgerdydsskolen*, og har var hann millum teir mætastu næmingarnar í klassiskum málum. Eftir studentareksamiuna fór hann at lesa teologi. Men hann hevði

størri interessu fyri psykologi og filosofi, sum hann las afturvið teologiini. Longu sum blaðungur skrivaði hann um alskyns filosofisk evni og kritiseraði serliga religiøsar autoritetir. Hann skrivaði so nógv og so febrilskt, at tað finst eitt serligt “*Søren Kierkegaards-selskab*”, sum nýliga hevur útgivið ikki færri enn **55 bókabind** við hansara skrivtum og søguligum og littererum viðmerkingum til teirra. Hann er upphavsmaður til tann filosofiska rætningin, sum kallast kristin eksistentialisma, og meginparturin av hansara skrivning er um erkennili av eksistentiellum spurningum í mannalívinum. Mest kenda maximan hjá honum er, at sannleikin er subjektivur, og hvør maður hevur sín sannleika.

Lopið út á 70.000 favna dýpi
Fáur, um nakar hevur gjøg-

num so fá ár, sum hann livdi, fingið so stóra ávirkan á ta intellektuella Europa og seinni á alla verðina. Hann var ironiskur, tvørur og polemiskur, men næstan aldrin keðiligur. Hann var konservativur av lyndi og fagnaði politiskum einaveldi, men hann tordi kortini at bjóða øllum vanatankum og dogmum av. Hann hevði onga respekt fyri akademiskum ella religiøsum autoritetum. Grundtvig og hann kendust og sóust av og á, men teir vóru ikki væl. Socialar og fólksligar rørslur, sum Grundtvig var upptikin av, helt Kierkegaard lítið um. Hann var egocentreraður og so introvertur, at sociologiskir spurningar rinu næstan ikki við hann. Úr tí ovurrúgvu, sum hann skrivaði, er vert at nevna “*Enten eller*”, “*Begrebet Ironi*”, “*Begrebet Angest*” og “*Philosophiske smuler*”, sum allar eru relativt lættlesiligar og hartil undirhaldandi, sjálvt

um tær viðgera álvarsmál. Sørin var nevniliga bæði álvarsmaður og argandi humoristur. Hann var eitt stutt skifti trúlovaður við eini væl yngri kjøpinhavnar-gentu, Reginu Olsen, sum hann av mystiskum grundum narraði og so valdi at blíva piparssveinur. Tey allarsíðstu árin, hann livdi, var hann í hvøssum persónligum stríði við danska prestastættin, men serliga við biskoppin í Kjøpinhavn, Mynster, sum hann kallaði fyri sunnudagskristnan og statsbetaltan sálarhirða. Í hesi orrustu bleiv hann sjúkur og kom á sjúkrahús, har hann doyði 11. november 1855, bara 42 ára gamal. At eitt einsamalt menniskja hevur lagt so nógv skrivligt tilfar úr hondum við berum penni uppá so stutta tíð, sum Kierkegaard gjørdi, er framvegis ein gáta. Hann tordi lopið út á 70.000 favna dýpi, sum hann so ofta filosoferar um.

Bergur A. Dalsgaard

Tann perfekti lesnaðurin

Eg gleði meg, til tað verða leiguíbúðir til lesandi í Føroyum, tí í lötuni ber ikki til at lesa í Føroyum uttan at búgva hjá familjuni.

Eg droymi um, at studningurin hækkar munandi, tí í lötuni røkkur studningurin illa nokk til mat.

Eg vóni, at ein skúlabókaskipan verður stovnað, tí tað er ov dýrt at keypa nýggjar bøkur á hvørjum ári.

Eg vænti, at vit fáa eitt gott lestrarumhvørvi í Føroyum, tá vit fáa leiguíbúðir til lesandi og skúlaheim til lesandi á hægri lærustovnum.

Eg droymi um eitt samanhald, har vit øll kunnu verða líka glað og ikki bert líkaglað.

Við javnaðarkvøðu